

EU NA KŘÍŽOVATCE: (ZATÍM) BEZ ÚSTAVY I ROZPOČTU

Short note

Je zřejmé, že po posledním summitu Evropské rady 16. a 17. června při příležitosti ukončení lucemburského předsednictví se proces evropské integrace ocitl na křižovatce. Tato křižovatka je vhodnou příležitostí k naplnění období – jak oficiálně pojmenováno – reflexe. Reflexe toho, kam Evropská unie dosud dospěla a zejména kam by se měla v příštím období vyvíjet.

Připomeňme si, že toto období reflexe vlastně odstartovaly dvě rozbušky, či záminky, které potvrdily, že s hladkostí vývoje EU není zcela všechno v pořádku.

Tou první bylo dvojí neschválení Smlouvy o Ústavě pro Evropu ve Francii a Nizozemsku; tedy dokumentu, který na jedné straně shrnuje všechny dosavadní klíčové smlouvy do jedné, poměrně jednoznačně vymezuje pravomoci mezi členskými státy a institucemi Unie, navrhuje možnost pružného přijímání rozhodnutí v podmínkách rozšířené EU, zachovává veto jednotlivých států při klíčových záležitostech evropské integrace, dává mezinárodně právní subjektivitu integračnímu uskupení EU a který institucionalizuje Evropskou radu, explicitně vymezuje proces vystoupení z EU, či odstraňuje „Maastrichtskou“ třípilířovou architekturu EU a činí EU homogenním uskupením. Na straně druhé se jedná o dokument formálně nedostatečný, neplní funkci stručného, výstižného a důstojného základního dokumentu EU, nezábývá a neatraktivní z hlediska občana.

Přestože je téměř jisté, že francouzské a nizozemské odmítnutí bylo jen částečně způsobené vadami dokumentu samého, ale bylo především vyvoláno nespokojeností vůči jejich vlastní politické scéně, či nesouhlasem s procesem rozšíření EU, postaralo se o spuštění horlivé debaty, jež pokračovala právě na posledním summitu Evropské rady v diskusi o budoucí podobě rozpočtu EU. Ani tato diskuse neskončila dohodou.

Debata o rozpočtu na období 2007 – 2013 v sobě obsahovala několik rovin diskusí a rozdílných přístupů. První rovina se týkala celkového objemu prostředků, které by měly být prostřednictvím rozpočtu EU přerozdělovány. Bohaté země, resp. největší přispěvatelé z jejich pohledu logicky požadovaly, aby tento objem byl co možná nejnižší (navrhovaly 1,0 % hrubého národního důchodu Unie). Ty země, u nichž byl předpoklad, že by na výdajích rozpočtu čerpaly nejvíce, na straně druhé požadovaly, aby toto procento bylo vyšší (předmětem diskuse byly hodnoty okolo 1,07 % HND, když předcházející návrhy Evropské komise hovořily o 1,14 %, resp. před nějakou dobou dokonce o 1,24 % HND).

Druhá úroveň sporu se týkala sumy, kterou každá země může v podobě Strukturálních fondů v průběhu jednoho roku přijmout. I zde se rozvinul spor mezi „přispěvateli“ a „čerpateli“; ti první se snažili prosadit, aby země nemohla přijímat ročně více než 3,5 % svého HDP, ti druzí operovali s hranicí 4,0 %; ani kompromisní návrh předsedajícího Lucemburska ve výši 3,6 % nenalákal zúčastněné strany k dosažení dohody.

V konečném důsledku však v rámci summitu boj „chudí“ versus „bohatí“ pominul a „chudí“ byli ochotni ke značným ústupkům. Vědomi si toho, že i přes ústupky by jejich pozice při čerpání z evropských fondů byla podstatně lepší, než je tomu v nynějším programovacím období. A současně vědomi si toho, že čím dříve se toto jednání uzavře, tím více času budou mít na přípravu nových, kvalitních Operačních programů, jejichž prostřednictvím budou moci reálně zvýšit svoji absorpční schopnost čerpat evropské fondy. Nicméně, stále více se vlastní soupeření přesouvalo do množiny bohatých, což bylo možné zjednodušeně symbolizovat soubojem Francie versus Británie. Francie by ráda uhájila tradiční (i pro ni samotnou) směřování evropských fondů pro účely zemědělství, na zajištění projektů spojených se solidaritou, odstraňováním diskriminace na trhu práce i v lidských vztazích obecně; současně nejen Francie velmi silně brojila za odstranění nástroje tzv. britského rabatu, tedy jisté kompenzace britského „členského poplatku“ v EU za to, že nevyužívá plného rozsahu výhod v rámci Společné zemědělské politiky, neboť podíl britského zemědělství na HDP je mimořádně nízký. Naopak britský postoj preferoval, aby se velmi výrazně snížil podíl výdajů právě na zemědělské účely a v duchu a v souladu s Novou Lisabonskou agendou se v dotační politice EU bral daleko silnější ohled na ty faktory, jimiž může EU jako celek konkurovat ostatním „soupeřům“ v rámci globální soutěže – tedy na vyšší podíl výdajů do vědy a výzkumu, na vzdělání, na zlepšení podnikatelského prostředí; to vše ruku v ruce s postupující deregulací v rámci Jednotného vnitřního trhu.

A ukázalo se, že spíše v tomto spočívá pravá podstata nynější situace v EU – nikoliv sám fakt neschválení Ústavy či nepřijetí dlouhodobého rozpočtového dokumentu, ale odlišné představy a preference jednotlivých členských států ohledně nynějšího fungování a budoucího směřování EU. Ukazuje se navíc, že v onom nynějším fungování a budoucím směřování se objevují zcela uměle vytvořená, doslova virtuální témata, o která vlastně mnozí občané EU nestojí, protože nevědí, jak se k těmto tématům postavit, jak ovlivní, změní, zlepší (či zhorší?) jejich životy.

Nynější období reflexe by mělo přinést právě odpověď na tyto otázky, na tyto problémové okruhy. Jak opustit sféru virtuálních témat a uskutečnit „návrat k člověku“, jak se vyrovnat s rozmanitostí dnešní rozšířené EU, zjevně spějící ke své multirychlostnosti. I z našeho pohledu se výčet těchto témat přímo nabízí: kdy u nás bude osvojen Schengenský prostor pro uvolnění vnitřních hranic Unie, kdy budou skutečně liberalizovány služby a trh práce, apod. Odpověď na tato témata a možná shoda v nich s ostatními členy EU usnadní i možnost dohody o příští rozpočtové perspektivě. A teprve pokud tyto otázky budeme mít zodpovězeny a o směřování peněz vytvořeny jasné představy, můžeme se ve stejném duchu bavit o smyslu a podobě jakési Ústavy pro Evropu. Dříve to v dnešní konstelaci zřejmě nemá smysl.

Současně lze říci, že evropská integrace v průběhu své padesátileté historie prošla různými zádrhly. Čím více má uskupení členů, tím jsou tyto zádrhele komplikovanější. Nicméně označení krize, fiasko či nejhorší období v historii bychom si zřejmě měli ponechat pro situaci, která bude razanci těchto výrazů skutečně odpovídat.

Petr Zahradník
tel: +420 261 073 019
<mailto:pzahradnik@csas.cz>